

Ретроспектива

(Вториот случај на инспектор Вренко)

(Excerpt in Macedonian)

Translated by: Viktorija Blažeska

Contact of the translator: viktorija.blazeska@gmail.com

Ерика Видиц Кореника блескаше. Ова беше сепак и нејзина вечер. Иако не само нејзина и таа ни оддалеку не се појавуваше во главната улога, но сепак. Ерика не дозволуваше да ѝ се одземат нејзините петнаесет минути слава поради такви ситници. Нејзините колешки, Мојца, Тања или Даница на пример, денес се тука поради неа, а не обратно. Добро, Мојца и инаку знае да дојде на некоја изложба, барем поради маж ѝ, кого го интересираат такви работи, а и Даница овде-онде знае да се појави на некое отворање. Рака на срце само за да го покаже новиот фустан или најновиот *лифтинг*, бидејќи уметноста и онака никогаш не ја разбирала. А Тања, пак, за неа Ерика беше убедена дека со маж ѝ денес првпат во животот се на отворање на ликовна изложба.

Ерика Видиц Кореника имаше педесет и три години, но вечерва ретко кој би ѝ припишал толку. Витка, со става на триесетгодишна жена, во скап фустан што благо заводнички беше припиен за неа, со кратка фризура по мода и без ниту една брчка, го имаше секое право да блеска.

Вака беше работата со Ерика. Голема и важна галерија му имаше подготвено опсежна ретроспективна изложба на нејзиниот свекор, сликарот Карол Кореника. И овој петок, шеснаесетти декември, се одвиваше нејзиното отворање. За делата на Карол Кореника беа издвоени речиси сите изложбени простори, а тие не беа малку. Целото приземје, освен таканаречениот мал салон, собата назад покрај тоалетите во галеријата, таму беше изложена некоја современа инсталација, во главно само куп камења. Цртежите, графиките и сликите на Карол Кореника го имаа наполнето целиот прв кат, а на ретроспективата ѝ беше наменет и инфо-центарот на галеријата во подрумските простории. Таму беа на располагање различни публикации поврзани со животот и делото на Карол Кореника, документи, монографии, каталози и слично. На приземјето на галеријата беа изложени *полесни* дела на хартија, цртежи, скици, неколку графики.

Карол Кореника беше сликар од класичната школа. Мајстор на цртежот, кој целиот свој долг живот му останал верен на прикажувањето фигури и неповторлив портретист.

На првиот кат беа изложени платна. Во главно беа тоа ведути на Марибор, Париз и Трст, градовите во кои го поминал својот живот. Збирката ја дополнуваа неколку големи пејзажи и убави портрети. Главниот кустос на изложбата, влијателниот ликовен критичар Роман Доли, кој милуваше по својот потпис да ја додава ознаката М. А. со значење *magister artum*, не претеруваше кога во воведниот говор поставуваше паралели меѓу делата на мајстор Кореника и актуелниот Лушн Фројд, *кому годинава можевме да му се восхитуваме во Венеција*. Му успеа дури и смелата теза за заедничките црти меѓу портретите на Кореника и сликите на Фрида Кало, *на која исто така годинава можевме да ѝ се восхитуваме во Тејт Модерн*. Двете споредби беа добри, соодветни, а господин Доли освен тоа на целата уметничка заедница собрана на отворањето ѝ стави до знаење дека годинава бил барем во Венеција и Лондон, ако не и на друго место. Сакаше да важи за светски човек. За таа намена во прилики како на пример вечерашното отворање на важната изложба наместо вратоврска за околу вратот си беше набавил дискретна, но сепак впечатлива пеперутка.

Бидејќи сликарот Карол Кореника пред две години на осумдесетисумгодишна возраст за жал почина за време на подготовките за ретроспективата, свездите на вечерашното отворање беа неговата сегашна жена, бившата жена и неговите деца. Имаше три сина, сите со жената од првиот брак, италијанската Словенка Ангела Тути, која по разводот пред петнаесет години го задржа презимето на мажот и сега се презиваше Тути Кореника.

Средниот син на Ангела и Карол Кореника, Рајмунд, беше мажот на Ерика. Таа се сметаше за единствената вистинска снаа на сликарот, за што имаше оправдани причини. Постариот брат на Рајмунд, Силван, кој токму сега крајно невкусно и претерано гласно се кикоти среде женското друштво во аголот крај влезот во галеријата, допрва треба да се ожени, иако веќе има заминато педесет и пет години. А до свадбата, како што изгледа, не ни мора некогаш да дојде. Другиот девер на Ерика, помладиот брат на Рајмунд, Алеш, беше – Ерика направи гримаса – хомосексуалец. Ниту неговиот партнер, додуша постојан партнер, Клаус, Ерика не можеше да го смета за сериозна конкуренција. Не е дека има нешто против хомосексуалците, ама тој Австриец Клаус сепак не е на исто рамниште со неа – венчана, пред бога заколната и пред матичар заверена жена.

Така ова оправдано беше и вечер на Ерика. Иако, мораше да си признае, доста напорно е. Цело време мора да им биде на располагање на посетителите, подготвена да одговара на секакви прашања, да кима лево и десно, цело време насмевната. Но на Ерика не ѝ е

тешко, како некаква англиска кралица и таа се внесе во судбината на јавна личност и достоинствено страда.

А покрај сето тоа ѝ успева уште нешто на што многу сака да му се посветува. Цело време внимателно ја набљудува и оценува околината.

Таму во кошот Силван сè уште непристојно се кикоти и повторно пие повеќе отколку што може да поднесе. И на семејните настани секогаш лока. Некогаш дури и неа ја погледнува, така под ... и ѝ дава некаков знак. Ерика се згрозуваше кога ќе се сетеше на непристојното однесување на постариот брат на маж ѝ. Во никој случај не си признаваше дека неговите знаци во едно делче од потсвеста, макар некаде далеку назад, скриено зад правилата и конвенциите на правилното однесување и – што е уште поважно – скриено дури и од гревовите признаени при исповед, многу ѝ годат.

По обичај, Ерика и понатаму везеше со мислите, деверот е опкружен со женки, додека неговата Мартина, која, патем, и самата не е којзнае што, вечерва повеќе се врти на првиот кат. Цело време стои покрај својот портрет, една од централните слики на изложбата. Тој факт, на кој Ерика помисли во тој момент, многу ја болеше. Зошто стариот Кореника ја наслика Мартина Зајец, која со Силван живееше во вонбрачна заедница, како што денес милуваат да го нарекуваат живеењето на диво, а нејзе никогаш не ѝ ни спомнал да ја наслика за повеќе од дваесет години откако е во брак со Рајмунд. Ерика беше и убава жена, а Мартина ништо посебно. Згора на сè го имаше и тој чудниот син од претходно.

Ерика успешно вршеше надзор над случувањата во преполната галерија, каде што се туркаше и муабетеше и од елегантни чаши со стебло шмркаше вино целата градска елита, бидејќи имаше избрано идеална позиција за тоа. Ерика Видиц Кореника веднаш по завршувањето на свеченостите и поздравните говори на првиот кат на галеријата, кога гостите почнаа да се дружат и да се шетаат горе-долу по галеријата, се намести на третото скалило оддолу на скалите што водеа од приземјето кон првиот кат. Од таа позиција, малку издигната, вршеше надзор над случувањата на целото приземје и, а ова беше и тоа како важно, секој што сакаше да се качи на првиот кат или одозгора да слезе на приземје мораше, сакал-нејќел, да помине покрај неа. Од скалите многу добро гледаше кој влегува во галеријата и кој случајно си оди и кој со кого излегува на цигара. Не ја интересираше кој пуши, но со кого го прави тоа, е, тоа веќе беше вредно Ерика да му посвети внимание.

Токму во тој миг нејзиниот помлад девер Алеш и неговиот пријател *Клаус* ги имаа испушено своите цигари и се враќаа во галеријата. Кога ги здогледа, мислите на Ерика Видиц Кореника скокнаа на друго место.

„Еден ден, се сеќавам, беше рана пролет, сонцето ги фрлаше зраците низ големите прозорци. Огништето се палеше повеќе од навика отколку од потреба, бидејќи деновите беа топли и јас, по обичај, си играв во ателјето на тато. И потоа...“

Силван Кореника, висок, доста шармантен педесетипетгодишник со малку посочна става, уживаше. Овие девојки, овие студенти по сликарство и млади љубителки на уметноста многу му годea како друштво. Особено оваа мала светлокоса риба, Тинкара или како и да се вика, која стои речиси залепена за него и, така му се чини на Силван, особено гласно и долго се смее на неговите досетки. Под отпетланото крзно палтенце ѝ ја гледаше тесната маица и под неа ги насетувааше малите, напнати и цврсти гради. Ако потоа падне прилика, малечкава вечерва...

На овие женки воопшто не им пречеше дека Силван не знае да црта, дека никогаш не ни помислил да стане уметник или дека беше непоправливо некреативен. Во него гледаа замена за покојниот мајстор. Сепак му беше најстар син. И затоа Силван Кореника со голема радост им зборувааше за сеќавањата на татко си. Поголемиот дел од тоа што го раскажуваше и онака не беше вистина, ама на девојките им го нудеше тоа што сакаа да го слушнат. Значајни анегдоти со длабоко значење, возбудливи приказни, клишеа за уметникот што страда и слично. Силван воопшто не спомнуваше дека со татко му никогаш не се сакале премногу и дека во последните години речиси воопшто не зборуваа еден со друг. Па кого го интересира тоа, ви се молам.

Му кимна на келнерот да им се приближи. Друштвото празните чаши за вино ги замени со полни. Силван со изострено око го измери послужавникот и посегна по најполната чаша. Врвно вино се точи денес.

Овде-онде погледнуваше по галеријата, малку за да види да не се покаже некое познато лице, а малку за да провери дали случајно неговата идна жена Мартина се симнала од првиот кат. Не дека ќе му замери што е во младо друштво, ама дури и нему не му беше пријатно да се забавува со девојки кога Мартина е во близина. Сепак на свој начин ја сака и наскоро дури и мислат да се венчаат. Силван се задржуваше на приземје меѓу другото и поради тоа што знаеше дека Мартина е сигурно цело време горе, во близина на својот портрет. Оној извештачен педерастичен кустос Доли, кој цело време се преправа, заедно со останатите ликовни *стручњаци*, последниов збор Силван во себе го изговори како пцовка, ја имаат окупирано и мора да им раскажува како стариот ја сликал и што зборувал за тоа време и што правел и како ги мешал боите и дали додека сликал јадел нешто, или можеби пиел и такви работи.

Портретот на неговата идна жена, кој предизвикуваше толкав интерес на изложбата, искрено кажано на Силван воопшто не му се допаѓаше. Стариот ѝ имаше насликано необично многу страдање на лицето, како на некој Исус. Згора на сè, тоа се случи набргу по онаа нивна расправија. На сликата дури малку се гледа и модринката околу окото. А тврдеше дека на стариот не му кажала дека ја удрил. Можеби и не му кажала. Стариот таквите работи ги чувствуваше, не требаше нему да му се кажува. Тогаш, по таа случка, Мартина почна уште почесто да оди кај стариот во ателјето, си помисли Силван покрај тоа.

Силван, како еден од управувачите со наследството и имотот на татко си, дозволи портретот на Мартина да биде вклучен во изложбата само за да ја нервира снаата, онаа гуска од Рајмунд, Ерика. Во последниот миг, дури вчера наутро омекна и на галеријата ѝ даде зелено светло. А тие веднаш и со голема радост дојдоа по сликата и ѝ доделија почесно место во најголемиот и најважен простор на галеријата на првиот кат.

Ерика Видиц Кореника, како и сите други што ништо не знаеја, беше страшно изненадена кога го здогледа портретот на Мартина на изложбата. Никако не можеше да ја скрие зависта кога ќе помислеше дека на Карол Кореника ни на крај памет му немаше паднато да ја наслика нејзината убава фаца. Што не би дала за *нејзиниот*, портретот на Ерика денес да можеше да виси тука.

Силван ја погледна снаа си. Толку слатко беше да ја набљудува во тие нејзини маки. Цело време додека траеше почетниот говор на малиот Доли, додека Ерика мораше да го гледа портретот на Мартина, се извиваше како да ја вртат зглобовите.

Силван се насмевна. Леле, видете ја, еве сега како гавран со погледот кружи по приземјето на галеријата. Се наместила на скалите за подобро да гледа. Нека пази да не ѝ побегне нешто. Ајде, нека го слушне и него, си помисли Силван Кореника и повторно намерно претерано гласно се закикоте.

Низ Мартина Зајец поминуваа измешани чувства. Како и сите, и неа Силван ја изненади со одлуката да дозволи нејзиниот портрет да учествува во изложбата. Беше единствениот нејзин портрет што Карол го наслика со масло на платно. Повеќепати ја имаше прикажано, но тоа во главно беа скици, цртежи со молив, со јаглен. Само еднаш се нафати да ја наслика на платно. Тоа беше на почетокот на двеилјадитата година, се сеќаваше Мартина Зајец, набргу откако се смири лудницата поради преминот во новиот милениум. Силван во еден свој испад силно ја удри. Потресена и разочарана се најде во

ателјето на Карол. И тогаш, по тоа тепање, Карол Кореника го зеде најголемото платно што го имаше во ателјето и почна да ја слика.

Мартина и пред тоа беше добредојдена гостинка во ателјето, тоа го насетуваше по однесувањето на Карол, а оттогаш почна да го посетува сè почесто. Со свекорот, така Мартина во себе го нарекуваше Карол Кореника, никогаш ништо не спомнаа. Тој знаеше за што се работи, таа знаеше дека тој знае. Беа задоволни со тоа таа да му позира, да му вари чај, да му помага да ги премести потешките предмети по ателјето. И нејзиниот Мирко, синот од една кратка врска пред многу години, меѓу боите, четките, книгите и сликите сфати дека светот на ликовната уметност е и негов свет. Понекогаш дури ѝ се чинеше дека Карол ги кани на гости само поради Мирко. По цели денови заедно нешто чепкаа, гледаа и разговараа. Штета што свекорот умре, ќе му беше многу мило да знае дека Мирко годинава успеа да се запише на ликовна академија.

А сега Мартина стоеше крај својот портрет. Сликата немаше само извонредно моќен израз, туку, барем за портрет, иако со цела фигура, беше и извонредно голема. Широка беше два и висока речиси три метри. На сликата Мартина седи на старинската фотелја што Карол ја имаше во ателјето, облечена во сива сукња и џемпер. Нозете ѝ се поставени една до друга, поместени лево, рацете ѝ мируваат склопени на сукњата. Фризурата ѝ беше размрсена, неуредна. Гледаше право од сликата, ама не како Мона Лиза, за која повеќето знаат само дека *те гледа каде и да зачекориш*. Мартина Зајец од сликата гледаше навистина право во човека, ама така како да гледа низ него. Зјаше некаде на другата страна. Во изразот ѝ се мешаа страдање, посветеност и противење. Кореника ја немаше разубавено, напротив, го нагласуваше нејзиниот ненегуван тен, уморниот поглед, или како што кажа Доли пред малку: *животната трагика*.

Не ѝ се допаѓаше тоа што сликата е изложена, премногу ја трогнуваше. На Мартина ѝ се чинеше дека сите ја гледаат нејзината внатрешност, ѝ се чинеше како гола да седи пред сите нив. Во неа имаше само најмало делче женска самобендисаност на кое му годеше тоа што нејзиниот портрет, едноставно наречен *Мартина*, е голем и важен дел од изложбата. Сепак тоа беше, покрај неколку портрети на двете жени на Карол, единствениот женски портрет на изложбата.

Фактот дека сликата е изложена уште помалку би му годел на син ѝ. Тој портретот – кога се создаваше сликата, цело време беше во ателјето, имаше четиринаесет години и силно чувствувааше дека мајка му страда, иако расправиите со Силван ги криеше од него – го сфаќаше како моќна лична исповед. Како дневник, нешто сосема интимно. Добро што не знае.

„Значи, драга Мартина, како одат подготовките за свадбата?“

Мартина Зајец мораше да се присили да се врати во нашиов свет. Беше свесна дека до неа стои ликовниот критичар и кустос Роман Доли и нешто ја прашува.

„Фала, Роман, мислам дека сега дојдовме дотаму конечно да го направиме тој чекор.“

„Што му е гајле нему?“ си мислеше Мартина. Нема што да му објаснува дека Силван и покрај сè го сака, и тој неа, на свој начин, таква каква што е. Како и да е, за нејзиниот живот се работи. И животот на синот, секако, ама тој заминува. Во октомври почна да студира во Љубљана, веќе една година е со тоа симпатично девојче. Кај и да е ќе остане сама и... Силван по оној настан никогаш веќе не ја удри. За десет години заеднички живот постигнаа доволно урамнотежен однос што барем беше поднослив. Затоа ќе се омажи за него.

„Ова,“ ѝ рече Роман Доли на Мартина, туркајќи на кај неа малечок господин во извонредно среден костум, „е господин Либман, Ира Либман, мој ценет гостин од Русија. Кустос. Му се допаѓаат сликите на вашиот свекор и штотуку ми рече дека сака да ја запознае *Мартина*.“

